

ਪਿਆਰੀ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਰਵਿਦਾਸ

ਸੜਕ ਦੇ ਭੀੜ ਭੜੱਕੇ, ਸ਼ੋਰ ਸ਼ਰਾਬੇ ਅਤੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਰੇਲਵੇ ਫਾਟਕ ਬੰਦ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਗੱਡੀ ਦੀ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਕੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸਿਓਂ, ਗਲੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਪੈਦਲ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਰਸਤਾ ਲੱਭ ਲਿਆ। ਇਸ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਰਵਿਦਾਸੀਆਂ ਦੇ ਮੁਹੱਲੇ ਦੀ ਇਕ ਭੀੜੀ ਗਲੀ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਗਲੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਹੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਤਾਲਾ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਉਥੋਂ ਦੀ ਲੰਘ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਬੀਬੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਪਿਆਰੀ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦਾ ਜਿੰਦਰਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਤੇ ਅੰਦਰ ਚਲੇ ਗਈ। ਮੈਂ ਵੀ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅੰਦਰ ਵੜ ਗਈ ਤੇ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਲੈਣ ਲਈ ਆਗਿਆ ਮੰਗੀ। ਉਹ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ ਹੋਈ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸਨੇ ਅਫਸੋਸ ਜਾਹਿਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੋਈ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਹਾੜਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਚਾਬੀ ਉਸੇ ਕੋਲ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮੀ ਆ ਕੇ ਝਾੜੂ ਪੋਚਾ ਫੇਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਅੰਦਰ ਵੇਹੜੇ ਵਿਚ ਇਕ ਟਾਹਲੀ ਦੇ ਦਰਖਤ ਥੱਲੇ ਦੋ ਮੰਜੀਆਂ ਪਈਆਂ ਸਨ। ਇਕ ਖੂੰਜੇ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਨਲਕੇ ਉਤੇ ਹੱਥ ਧੋ ਕੇ ਉਸਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਕਮਰਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ। ਬਿਜਲੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅੰਦਰ ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਗਲੀ ਵਲ ਨਿਕਲਦੀ ਖਿੜਕੀ ਖੋਲ੍ਹੀ ਤਾਂ ਕੁਝ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲਗਿਆ। ਕਮਰੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸੁੱਖ ਆਸਣ ਵਿਚ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸਨ ਤੇ ਚਾਰੋ ਪਾਸੇ ਕੰਧਾਂ ਉਤੇ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਸੱਜੀਆਂ ਪਈਆਂ ਸਨ।

ਪਿਆਰੀ ਨੇ ਭਾਵੁਕ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਸਾਫ ਸੁਥਰੀ, ਚਿੱਟੀ ਮਲਮਲ ਦੀ ਚੁੰਨੀ ਦੇ ਲੜ ਨਾਲ ਤਸਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਫ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਸੱਚੀਂ ਮੁੱਚੀ ਹੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੋਵੇ। ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵਨਾਂ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਦੇ ਮੂਹੋਂ ਨਿਕਲ ਰਹੇ ਧੰਨ ਗੁਰੂ...! ਧੰਨ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ..! ਤੇਰਾ ਹੀ ਆਸਰਾ..! ਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਪ੍ਰੇਮ-ਭਿੱਜੇ ਬੋਲ ਸੁਣ ਕੇ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਵੀ ਪੰਘਰਿਆ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ - ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਹੰਝੂਆਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਅਖੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਛਲਕਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਉਹ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਲ ਦੇਖ ਦੇਖ ਰੀਝਦੀ ਰਹੀ ਤੇ ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਵਲ ਦੇਖ ਦੇਖ ਨਿਹਾਲ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ। ਇਓਂ ਲੱਗੇ ਜਿਵੇਂ ਕਣ ਕਣ ਵਿਚ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ, ਪਿਆਰੀ ਦੇ ਗੂੜ੍ਹੇ ਪਿਆਰ ਰਾਹੀਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਉਸਦੇ ਤਨ ਮਨ ਨੂੰ ਠਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਅਖੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਵਗਦੀਆਂ ਪ੍ਰੇਮ-ਹੰਝੂਆਂ ਦੀਆਂ ਲੜੀਆਂ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਕੰਵਲ ਧੋ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਸਰਵ-ਨਿਵਾਸੀ, ਘਟ ਘਟ ਵਾਸੀ, ਸਰਵ-ਕਲਾ-ਭਰਪੂਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਸ਼ਕਲਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਪਿਆਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਭਾਗ ਲਗਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਕਦੀ ਮੈਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪਿਆਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਰਹੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਜੀਉਂਦੀ ਜਾਗਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਲਵਾਂ ਤੇ ਕਦੀ ਦਸੋ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀਆਂ, ਭਗਤਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਜੋਤ ਸਰੂਪ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅੱਗੇ ਸਿਰ ਨਿਵਾ ਕੇ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਲਵਾਂ। ਗੁਰੂਆਂ ਭਗਤਾਂ ਦੀਆਂ ਲਟ ਲਟ ਕਰਦੀਆਂ ਇਲਾਹੀ ਜੋਤਾਂ ਦੀ ਦੀਪ ਮਾਲਾ ਵਿਚੋਂ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਜੋਤ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਖੀਵੀ ਹੋ ਲਵਾਂ ਤੇ ਕਦੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਯਾਦ ਕਰ ਲਵਾਂ ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਉਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਗੋਹਜ ਕਲਾ ਵਰਤਾ ਕੇ ਇਲਾਹੀ ਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂਆਂ ਭਗਤਾਂ ਦੀਆਂ ਉਚੀਆਂ ਸੁੱਚੀਆਂ ਹਸਤੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਗੁਰਗੱਦੀ ਉਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਕਰਕੇ, ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ ਗੁਰੂ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਲੜ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ।

ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਸਾਰੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਉਤੇ ਚੁੰਨੀ ਦਾ ਲੜ ਫੇਰਨ ਪਿਛੋਂ ਉਹ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਰੁਮਾਲੇ ਝਾੜ ਕੇ ਵਿਛਾਉਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਲੈਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਗੀ। ਉਸਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਹਾਂ ਕਹਿ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਬਖਸ਼ਿਆ ਤੇ ਮੈਂ ਦੁਬਾਰਾ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਆ ਕੇ ਰਹਿਰਾਸ

ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਸੁੱਖ ਆਸਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈ ਕੇ ਪਿਆਰੀ ਕੋਲੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋਈ।

ਪਿਆਰੀ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਮੇਰਾ ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਆਉਣ ਦਾ ਨਿਤਨੇਮ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਕ ਦਿਨ ਪਿਆਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ:-“ਮੈਡਮ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਬਰਾਦਰੀ ਵਿਚੋਂ ਹੋ?” ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਜੱਫੀ ਪਾ ਕੇ ਕਿਹਾ:-“ਦੇਖ...! ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਰਵਿਦਾਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹਾਂ। ਪਿਆਰੀ...! ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਪਿਆਰੀ ਹੈਂ। ਫਿਰ ਤੂੰ ਦੱਸ! ਤੇਰੀ ਮੇਰੀ ਬਰਾਦਰੀ ਵੀ ਤਾਂ ਇੱਕੋ ਹੀ ਹੋਈ...?”

ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਪਿਆਰੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਦੇਖ ਮੈਂ ਵੀ ਉਸ ਨਾਲ ਦਿਲ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਇਕ ਦਿਨ ਇਕ ਰਾਜ਼ ਦੀ ਗੱਲ ਦੱਸਦਿਆਂ ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਖਾਸ ਹਦਾਇਤ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾ ਦੱਸਾਂ। ਪ੍ਰੇਮ-ਮੂਰਤੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਨੇ ਅਖੀਆਂ ਬੰਦ ਕਰ ਲਈਆਂ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਝਲਕਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਨ-ਅਖੀਆਂ ਵਿਚ ਵਸਾ ਕੇ ਕਿਹਾ:-“ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਝਾਤੂ ਫੇਰ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ। ਕੀ ਦੱਸਾਂ ਮੈਡਮ ਜੀ....! ਇੱਕੋ ਹੀ ਝਲਕਾਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਠੰਡ ਪੈ ਗਈ....! ਮੈਥੋਂ ਖੁਸ਼ੀ ਸਹਾਰੀ ਨਾ ਜਾਏ...! ਤਦ ਤੋਂ ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਤਾਂਘ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹਾਂ।”

ਆਪਣੇ ਵਿਧਵਾ ਜੀਵਨ ਦੇ ਦੁਖਾਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾ ਕੇ ਉਸਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਸਿਰਫ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਹੀ ਸਹਾਰਾ ਹੈ ਤੇ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਦੀ ਕਦੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਦਿਲ ਦੇ ਦੁੱਖੜੇ ਰੋਣ ਨਾਲ ਮਨ ਹਲਕਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਦੋਨਾਂ ਨੇ ਰਲ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਕਮਰੇ ਦੀ ਸਫਾਈ ਅਤੇ ਰੰਗ ਰੋਗਨ ਦਾ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ। ਰੁਮਾਲੇ ਅਤੇ ਚੰਦੋਏ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬੜੀ ਖਸਤਾ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਨਵਾਂ ਚੰਦੋਆ, ਰੁਮਾਲੇ ਤੇ ਹੋਰ ਲੋੜੀਂਦੇ ਵਸਤਰ ਲੈ ਕੇ ਗਈ ਤਾਂ ਮੁਹੱਲੇ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਰਲ ਕੇ ਬੜੇ ਚਾਵਾਂ ਨਾਲ ਢੋਲਕੀ ਛੈਣਿਆਂ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਚੰਦੋਆ ਬਦਲਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਪੁਸ਼ਾਕੇ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੀੜ੍ਹੇ ਅਤੇ ਤਖਤ ਪੋਸ਼ ਦੇ ਨਵੇਂ ਵਿਛਾਉਣੇ ਦੇਖ ਕੇ ਸਾਰੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ। ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਮੁਹੱਲੇ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਬੀਬੀਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਮੇਰੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਹੋ ਗਈ। ਗਲੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦਿਆਂ ਜਾਂਦਿਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਬੁਲਾਉਣ ਲੱਗੀਆਂ।

ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਐਨ.ਐਸ.ਐਸ. ਦੇ ਯੂਨਿਟ ਦੀ ਇਨਚਾਰਜ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ੫੦ ਲੜਕੀਆਂ ਦਾ ਦਸ ਦਿਨ ਦਾ ਕੈਂਪ ਲਗਾਣ ਲਈ ਇਸੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਤੇ ਮੁਹੱਲੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਲਈ

ਚੁਣਿਆ। ਪਿਆਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਰ ਕਈ ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਕੈਂਪ ਵਿਚ ਬੜੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦਿਖਾਈ। ਉਹ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਘਰ ਦੇ ਕੰਮ ਕਾਜ ਤੋਂ ਵੇਹਲੀਆਂ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਪਹੁੰਚਦੀਆਂ। ਲੜਕੀਆਂ ਵੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੀਆਂ, ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਸੁਣਦੀਆਂ ਤੇ ਫਿਰ ਮੁਹੱਲੇ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਇਸ ਮੁਹੱਲੇ ਦੀ ਸਮਸ਼ਾਨ ਭੂਮੀ ਬਹੁਤ ਗੰਦੀ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸਮਸ਼ਾਨ ਭੂਮੀ ਦੀ ਸਫਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਵੀ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਮੁਹੱਲੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਆਇਆ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੜਕੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਇਸ ਕੰਮ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਲੈ ਲਈ।

ਐਨ.ਐਸ.ਐਸ.ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਗਰਾਂਟ ਇਸ ਲਈ ਮਿਲਦੀ ਸੀ ਕਿ ਜਾਤ ਪਾਤ ਅਤੇ ਅਮੀਰੀ ਗਰੀਬੀ ਦਾ ਫਰਕ ਮਿਟਾ ਕੇ ਕਾਲਜਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਝੁੱਗੀਆਂ ਝੌਂਪੜੀਆਂ ਜਾਂ ਆਧਰਮੀਆਂ ਦੇ ਮੁਹੱਲਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨੋ ਬਲ ਉੱਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਂਝ ਪੈਦਾ ਕਰਨ। ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਮੁਹੱਲੇ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਲੜਕੀਆਂ ਦੇ ਕਲਚਰਲ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਅਤੇ ਗਿੱਧੇ ਦੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਖਜਾਨਾ ਸਾਂਝੀ ਬੈਠੀਆਂ ਸੁਆਣੀਆਂ ਕਾਲਜ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨਾਲ ਰਲ ਮਿਲ ਕੇ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਨੱਚਦੀਆਂ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੀਆਂ ਘੜੀਆਂ ਬਿਤਾ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੱਸਦਿਆਂ ਖੇਲੁਦਿਆਂ ਸਾਡੇ ਕੈਂਪ ਦੇ ਦਿਨ ਬੀਤ ਗਏ।

ਕੈਂਪ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕੁੜੀਆਂ ਇਸ ਮੁਹੱਲੇ ਦੀਆਂ ਵੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਪਿਆਰੀ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਜਾਤ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਇਹ ਗੱਲ ਉਹਨਾਂ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਫੈਲ ਗਈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਾਤ ਦੀ ਸਮਝ ਕੇ ਬੜਾ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਕੈਂਪ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਪਿਛੋਂ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਕਾਲਜ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਗਈ ਤਾਂ ਪਿਆਰੀ ਇਕੱਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਸ ਨਾਲ ਦੋ ਹੋਰ ਔਰਤਾਂ ਵੀ ਸਨ। ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਉਹ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ ਵਲ ਦੇਖਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਫਿਰ ਪਿਆਰੀ ਦੱਬੀ ਹੋਈ ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਬੋਲੀ;- “ਮੈਡਮ ਜੀ! ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਸੱਚੀਂ ਮੁੱਚੀਂ ਹੀ ਜੱਟ ਹੋ? ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਯਕੀਨ ਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।” ਦੂਜੀ ਨੇ ਹੈਰਾਨਗੀ ਨਾਲ ਕਿਹਾ;- “ਹੈ.. ਹੈ..! ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਢਾਈ ਸਾਲ ਤਕ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਰਹੇ...?”

ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਮੈਂ ਕਿਹਾ;- “ ਮੈਂ ਰਵੀਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੀ ਗੁਰਗੱਦੀ ਉਤੇ ਗੁਰੂਆਂ ਅਤੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਬ੍ਰਹਮ-ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਦੇਖਦੀ ਹਾਂ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਰਵੀਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਰਾਦਰੀ ਅਤੇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੀ ਬਰਾਦਰੀ ਇਕੋ ਹੀ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਸੱਚ ਪੁਛੋਂ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁਰੂਆਂ ਅਤੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਰੂਪ-ਰੰਗ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਹੀ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਜੋਤ ਵਿਚ ਤੇ ਇਕੋ ਹੀ ਜਾਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ.....!”

ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਮੇਰਾ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਆਉਣਾਂ ਜਾਣਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਰਿਹਾ। ਪਿਆਰੀ ਤੇ ਗਲੀ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਜੋਲ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਪਰ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਾ ਰਹੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਮੈਂ ਅਖੀਰ ਤੱਕ ਅਪਣੱਤ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਿ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀ।

ਪਿਆਰੀ ਦੇ ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਉਤੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਹੀ ਜੰਮੀ ਹੋਈ ਜਾਤ ਪਾਤ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਦੀ ਮੈਲ ਉਤਾਰਨ ਦੀ ਨੀਅਤ ਨਾਲ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਬੀਬੀ ਗੁਰਦੀਪ ਕੌਰ ਜੀ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਲੁਧਿਆਣਾ ਨਿਵਾਸੀ ਇਕ ਗੁਰਸਿੱਖ ਬੀਬੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ ਜਿਹੜੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ-ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਹਰ ਸਾਲ ਹੇਮ ਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾ ਦੇ ਚਾਅ-ਉਮਾਹ ਨਾਲ ਕਰਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਰੰਗ-ਰੱਤੜੀ ਬੀਬੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਰੰਗ-ਰੰਗੀਲੀ ਹੱਡ ਬੀਤੀ ਸੁਣਾਉਂਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ੧੮ ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਹੇਮ ਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਕੀਤੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਔਖੀਆਂ ਘਾਟੀਆਂ ਚੜ੍ਹਦੀ ਥੱਕ ਕੇ ਚੂਰ ਹੋ ਗਈ, ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਇਕ ਕਦਮ ਵੀ ਪੁੱਟਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਤਦ ਉਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘ (ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘ) ਉਸਦੇ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਲੰਬਾ ਚੋਲਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸ ਬੀਬੀ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਬਰਫਾਂ ਦੇ ਉਤੋਂ ਦੀ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਉੜਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਪਲਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਹੇਮ ਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪੂਰਬਲੇ ਜਨਮ-ਸਥਾਨ ਦੀ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਵਾਪਰਨ ਵਾਲੇ ਚਮਤਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਪਿਆਰੀ ਦੇ ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਦੇ ਚਮਤਕਾਰਾਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼-ਚਿੱਤ੍ਰ ਛਾ ਗਏ। ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਰੰਗੀ ਹੋਈ ਨੇ ਕਿਹਾ; -“ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮੇ ਦਿਖਾਏ ਸੀ।” ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦੀ ਹੋਈ ਨੇ **ਰਾਣੀ ਮੀਰਾ ਬਾਈ**

ਦੇ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਧਾਰਣ ਕਰਨ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਈ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਉਸ ਪੰਡਿਤ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਾਈ ਜਿਸ ਨੇ ਗੰਗਾ ਮਈਆ

ਦਾ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਹੋਇਆ ਅਣਮੋਲ ਕੰਗਣ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ, ਲਾਲਚ-ਵੱਸ ਹੋ ਕੇ ਰਾਜੇ ਕੋਲ ਵੇਚ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤੇ ਜਦੋਂ ਰਾਜਾ ਉਸਦੇ

ਨਾਲ ਦੇ ਦੂਜੇ ਕੰਗਣ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਾ ਤਾਂ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜੁੱਤੀਆਂ ਗੰਢਣ ਵਾਲੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕੁੰਨੀ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਗੰਗਾ ਮਈਆ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਤਰਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕੰਗਣ

ਰੁੜ੍ਹਦੇ ਜਾਂਦੇ ਦਿਖਾ ਦਿਤੇ।

ਬੀਬੀ ਗੁਰਦੀਪ ਕੌਰ ਜੀ ਨੇ ਉਸਦਾ ਮਨੋ ਬਲ ਉਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਅਪਣਤ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ;-“ਕਿਉਂ...?ਤੁਹਾਡਾ ਗੁਰੂ ਸਾਡਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ...?ਉਹ ਤਾਂ ਸਭ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਹੈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਉਸੇ ਦੇ ਹੀ ਹਾਂ”ਬੀਬੀ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮ-ਭਿੰਨੀ ਰਸਨਾ ਤੋਂ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਫ ਜਾਹਿਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮ-ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੇ ਗੂੜ੍ਹੇ ਰੰਗ ਲਾਏ ਹਨ। ਪਰ ਪਿਆਰੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹਿ ਕੇ ਇਕ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਬੀਬੀ ਜੀ ਗੁਰੂ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਐਨਾ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਕਿਉਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਰਵਿਦਾਸ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ?ਤਦ ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੇ ਉਸਦੇ ਗਿਲੇ ਸ਼ਿਕਵੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੇ ਇਲਾਹੀ ਤਖਤ ਉਤੇ ਦਸ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਜੇਕਰ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਗੁਰ-ਗੱਦੀ ਉਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਸਾਡੇ ਗਿਆਰਵੇਂ ਗੁਰੂ ਹੋਣੇ ਸੀ,ਪਰ ਹੁਣ ਤਾਂ ਗਿਆਰਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਭਗਤ ਇਕੱਠੇ ਹੀ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਸਚਾਈ ਦੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਭਗਤ ਕਹਿਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਪਹਿਲੀਆਂ ਦਸੋਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀਆਂ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਗੁਰਗੱਦੀ ਉਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਇਸੇ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਗਿਆਰਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਭਗਤਾਂ ਤੇ ਗੁਰੂਆਂ ਨੂੰ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੀ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਜੋਤ ਨੇ ਜੁੱਗੋ ਜੁੱਗ ਅਟੱਲ ਸੰਪੂਰਣ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਹੈ।

ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਮਜ਼੍ਹਬੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀਆਂ ਮਹਾਨ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੁਤਰਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਜਿੰਦ ਦੀ ਜਾਨ ਕਿਹਾ, ਆਪਣਾਂ ਹੀ ਸਰੂਪ ਸਮਝਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਖਾਲਸਾ ਮੇਰਾ ਰੂਪ ਹੈ ਖਾਸ ॥ ਖਾਲਸੇ ਮੇਂ ਹਉ ਕਰਉ ਨਿਵਾਸ ॥

ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਪਿੰਡ ਪਰਾਣ ॥ ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦ ਕੀ ਜਾਨ ॥

ਬੜੇ ਹੀ ਭਾਵੁਕ ਹੋ ਕੇ ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਇੱਜਤ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਪਿਛਲਿਆਂ ਜੁਗਾਂ ਜੁਗਾਂਤਰਾਂ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੰਗੀ ਸਾਥੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ, ਮਜ਼੍ਹਬੀ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਵਾਰਤਾ ਸੁਣਾਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਟਹਿਲ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਬਖਸ਼ਿਆ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲੇ ਨੇ ਭਾਈ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਵਾਰਸ ਕਹਿ ਕੇ ਪੁਤਰਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਪਿਆਰਾ ਹੋਣ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਬਖਸ਼ਿਆ। ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਭਾਈ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਮਾਣ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਦਸਵੰਧ ਦੀਆਂ ਸੌਗਤਾਂ ਭੇਟਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ।

ਸਸਸਸਸ

ਸਸ ੭੭੭

ਸਸੀ

ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਪ੍ਰੀਅਕਾਲਪੁਰਖਜੀਸਹਾਇ। ਗੁਰੁਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘਜੀਪੁਕਾਰ। ਸਤ ਲਿਖਤਮਹਾਜੁਰਮਹਾਰਾਜਸਾਹਬ
 ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ॥ ਜਬਸੈਸੀਗੁਰੁਮਾਹਾਰਾਜਜੀਸਰਬਤਸੰਗਤਮੇਰਾਪਾਲਸਾਬਰੁਛੋਟਾਇਸਤੇਸਵਾਇਆ
 ਹੋਵੈਤਿਨਉਪਰਮੇਰਾਵਿਰਸਾਹੋਸੈਮਨੁਮਾਲੁਮਹੋਸਾਧਸੰਗਤਉਪਰਮੇਰਾਹੁਕਮਹੋ। ਜੋਗੁਰੁਕਾਹੁਕਮਮੰਨਣਾ।
 ਜਬਸੋਭਾਈਸੰਗਤਸਿੰਘਸਾਹਬਕੇਹਾਜੁਗਮੇਚਫਰਫਰਦਾਰਹੈ। ਦਿਨਕਾਰਿਆਠਪਹਰੀਖਜਮਤਹੀਕਰਦਾਹ
 ਦਾਹੈ। ਇਸਨੈਟਹਿਲਸੇਵਾਬਹੁਤਕੀਤੀ। ਪਿਛਲਿਆਜੁਗਕਮੇਰੇਨਲਹੀਗਹਿਦਾਹੈਸੈਮਨੁਹੀਮਾਲੁਮਹੋਸੈਮੇ
 ਗੀਖਸੀ। ਇਸਉਪਰਬਹੁਤਹੋਈ। ਮੈ। ਇਸਨੁਹੁਕਮਨਾਵਾਬਖਸਿਆਹੋਰਦਾਅਨੰਦਪੁਰਚਕਲੇਕਲੁਰਦੇਤਾਬੇ
 ਸਰਕਾਰੇਮੇਸਾਊਰਹੈ। ਜੋਕੋਈਮੇਰੇਸਿਖਹੋਨ। ਇਸਿਹੁਕਮਨਾਵੇਦਾਦਰਸਨਕਰੇਗਾਅਰੁਮੰਨੇਗਾ। ਸੋਨਿਹਾਲਹੋਵੈ
 ਗਾਗਠਿਦਿਨਬਹੁਤਹਜਰਕੀਖਿਜਮਤਕਰਦਾਬ। ਇਸਵਾਸਤੇਬਡੀ। ਮਿਹਰਵਾਨਗੀਬਹੁਤਹੋਈਗੁਰੁਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ
 ਪਕਾਹੁਕਮਹੋਇਆ। ਇਸਕੋਹੁਕਮਨਾਵਾਬਖਸੇਅਨੰਦਗੜ੍ਹਿਥੈਠਿਆਂ ਤੰਬੂਕੋਵੇਚਲਿਖਿਆਹੋਸੈਮੇਭਾਈਸਿੰਗ
 ਤਸਿੰਘਕੋਦਿਤੈ। ਹੁਕਮਸਾਹਬਕਾਸਿਖਾਤਾਈ। ਇਸਬਾਤਕੋਜਾਣੇਗੇਅਰੁਮੰਨੇਗੇ। ਭੇਟਦਸਵੈਪੁਸ਼ਖਮੰਨਤਿਗੇ
 ਲਾਕਿਅਰਦਾਸਿਤਨਖੁਹਸੈਜੋਸਾਡਾਨਜਗਨਾਹੋਸੋਭਾਈਸੰਗਤਿਸਿੰਘਕੋਦੇਣਾ। ਜੋਇਸਕੋਦੇਵੇਗਾ। ਸੋਨਿਹਾਲ
 ਹੋਵੇਗਾ। ਜੋਸੈਮੇਨੁਜਾਣੇਗੇ। ਤੈਸਾ। ਇਸਕੋਜਨਦਾਏ। ਮੇਰਾਫਰਜੇਦਾਹੈ। ਪੁਤਾਤੇਪਿਆਗਾਹੈ। ਇਹੁਕਮਨਾਵਾਮੇਵ
 ਡੀ। ਮਿਹਰਵਾਨਗੀਨਲਬਖਸਿਆਹੈ। ਅਵਸਾਇਹਯਤਿਮੇਨੁਮਾਲੁਮਹੋਜੋਗੁਰੁਕਾਸਿਖਹੋਮੇਰਾਹੁਕਮਮੰਨੇਗਾ। ਸੋ
 ਨਿਹਾਲਹੋਵੇਗਾ। ਮਾਇਆਦੁਸਾਲੇਬਸਤੁਪੇਸਾਕਾਦੇ। ਇਗਾਘੋੜੇਦੇ। ਇਗਾਹਾਈਦੇ। ਇਗਾਪਿੰਡਦੇ। ਇਗਾਜਮੀਨ
 ਦੇ। ਇਗਾਹਸਤਦੇ। ਇਗਾਕੂਆਦੇ। ਇਗਾਅਵਸੇਮੇਨੁਆਇਪਹਰੇਗਾ। ਸਵਾਲਾਖਵਿਚਆਗਾਤਿਆਵੇਗਾ। ਤਹੀਕ
 ਏਕਮਫਗਣਕੀ। ਬੁਦਵਾਰਦਿਨਸਵਾਪਹਰਚਕ੍ਰਿਅਸੀ। ਤਾਬਖਸਹੋਈ। ਭਾਈਸੰਗਤਿਸਿੰਘਕੋਹੁਕਮਨਾਮੇਕੀ।
 ॥ ਸੰਮਤ ੧੭੫੭ ॥ ਹੁਕਮਨਾਮੇਕੀਕਾਰਛੇਦੇਵੀ। ਦਵਾਵਣੀਸਰਬਤਸੰਗਤਕੋਹੁਕਮਹੋ। ਤਨਮਨਸਉਲੇਚਕੇ
 ਜੋਦੇਵੇਗਾ। ਮੈਉਸਕੋਅਵਸਨਿਹਾਲਕਗਾ। ਜੋਸਮੇਰਾਦੁਸਨਕਰਨਾਤੇਸਹੁਕਮਨਾਮੇਦਾਦਰਸਨਕਰਨਾ।
 ਸਿਖਸੰਗਤਅਵਸਨਿਹਾਲਹੋਵੇਗੀ।

Itihaasak Gurudwaras

ਇਹ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਪੰਜਾਬ, ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਗੜ੍ਹ ਸੰਕਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਿੰਡ ਨੈਨੋ ਵਾਲ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।

ਭਾਈ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਸੂਰਤ ਅਤੇ ਕੱਦ ਕਾਠ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਸੀ । ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਭਾਈ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਪਾ ਕੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਆਪਣੇ ਸੀਸ ਉਤੇ ਕਲਗੀ ਸਜਵਾ ਕੇ ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਗਏ ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਪਾ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਾਈ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੀਸ ਉਤੇ
ਕਲਗੀ ਸਜਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ।

ਮਜ਼੍ਹਬੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀਆਂ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਸਚਾਈ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਕਰਵਾਈ ਕਿ ਭਾਈ ਜੈ ਸਿੰਘ ਵੀ ਇਕ ਰਵਿਦਾਸੀਆ ਸਿੰਘ ਸੀ। ਜਿਸਨੇ ਦਰਖਤ ਨਾਲ ਪੁੱਠੇ ਟੰਗ ਹੋ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਅਖੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੁੰਦਾ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਆਪਣੀ ਪੁੱਠੀ ਖੱਲ ਲੁਹਾਉਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਬੇਮਿਸਾਲ

ਸ਼ਹੀਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ੇਰ ਬੱਚੇ ਨੇ ਜੁਲਮੀ ਨਵਾਬ ਦੀ ਈਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ। ਜਦੋਂ ਨਵਾਬ ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਕੇ ਹਾਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਭਾਈ ਜੈ ਸਿੰਘ ਦਾ ਮਨੋ ਬਲ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸਨੂੰ ਉਸਦੀ ਨੀਵੀਂ ਜਾਤ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਪੁੱਠੀ ਖੱਲ ਲੁਹਾਣ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ।

ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਉਤੇ ਬੜਾ ਦੁਖ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਿੱਖ ਮਿਊਜ਼ਿਮਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦ ਬੰਦ ਕਟਵਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਚਰਖੜੀਆਂ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਭਾਈ ਜੈ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਸਿੱਖ ਲਿਟਰੇਚਰ ਵਿਚ ਵੀ ਭਾਈ ਜੈ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜੀਵਨ-ਚਿੱਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ। ਬੀਬੀ ਜੀ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸਿਰਫ ਇਕ ਤਸਵੀਰ ਹੀ ਸੀ, ਜਿਹੜੀ ਭਾਈ ਜੈ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਿੰਡ ਬਾਰਨ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਰ ਉਹ ਵੀ ਅਧੂਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਨੂੰਹ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੀ ਜੋੜੀ ਦੀ ਦਰਦਨਾਕ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੀ ਝਲਕ ਕਿਧਰੇ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਹੀ ਈਸਾਈ ਲੋਕ ਸਾਨੂੰ ਅਕ੍ਰਿਤਘਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਈਸਾ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਭਾਈ ਜੈ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਨਾਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਸਾਫ ਜਾਹਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਜੈ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਈਸਾ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਇਤਿਹਾਸ ਤਾਂ ਈਸਾ ਵਰਗੇ ਅਨੇਕਾਂ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਸੁਨਹਿਰੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਨਾਲ ਚਮਕਦਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਮੰਨਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਕਮੀ ਹੈ।

ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਜੈ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਅੱਛੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬਣਵਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਅੱਛੇ ਚਿੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ। ਪਰ ਸੁਪਨਾ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਉਹ ਗੁਰ-ਪੁਰੀ ਸਿਧਾਰ ਗਏ।

ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਰੀਟਾਇਰ ਹੋਣ ਪਿਛੋਂ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਉਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਅਤੇ ਉਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਦੂਰ ਜਾਣਾ ਪਿਆ। ਇਕ ਦਿਨ ਖਬਰ ਸੁਣੀ ਸੀ ਕਿ ਪਿਆਰੀ ਸੜਕ ਕਰਾਸ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਹੋਣ ਨਾਲ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਖਬਰ ਸੁਣ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਉਸਦੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਝਲਕਾਰਿਆਂ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਯਾਦ ਆਈ ਤੇ ਮੇਰੀ ਸੁਰਤੀ ਉਸੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚੀ। ਪਿਆਰੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਕੇ ਮੈਂ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਉਸਦਾ ਪਿਆਰਾ ਰਵਿਦਾਸ ਸਦਾ ਸਦਾ ਲਈ ਆਪਣੇ ਇਲਾਹੀ ਬੇਗਮ ਪੂਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਵਸਨੀਕ ਬਣਾ ਲਵੇ।

*****